

İSTİKLAL SAVAŞI GAZİLERİNDEN GENERAL RAĞIP TURGAY'IN İSTANBUL'DAN SİLAH KAÇIRILMASI VE ANADOLU'YA GEÇİŞİ İLE İLGİLİ HATIRALARI

Dr. M. ŞAŞMAZ*

I. Dünya Savaşı'nın sonunda imzalanan Mondros Mütarekesi, Osmanlı Devleti'ni siyasi, iktisadi, içtimai ve de özellikle askeri bakımdan zayıflatmayı¹ ihtiva etmektedir. Bunun tabii neticesi olarak 1918 yılının sonlarından itibaren İtilaf Kuvvetleri, işgal ettikleri her yerde, hızlı bir şekilde askerleri terhis etmeye mevcut silahları teslim almaya başladılar.

1919 yılı Mart ayı içerisinde İşgal Kuvvetleri tarafından teslim alınan silah, cephane ve diğer malzemeler ile Türk Devleti elinde kalanların yaklaşık olarak miktarları aşağıda çıkartılmıştır.

Silahların Cinsi	Teslim Edilen	Elde Kalan
Ağır Top	269 adet	713 adet
Sahra Topu	197 adet	84 adet
Dağ Topu	97 adet	148 adet
Tüfek	48.000 adet	324.476 adet
Makineli Tüfek	--	987 adet
Piyade Cephanesi	23.027.713 adet	165.927 sandık ²

* Niğde Üniversitesi Öğretim Üyeleri.

1. Gedik, İlhan, "Milli Mücadele'de 15. Kolordu" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 1992, s. 20-21.

2. *Türk İstiklal Harbi, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, Ankara 1969, s. 181-182.

Bu tarihten sonra yapılan teslimatlarla Ordu'nun elinde kalan silah ve cephane, yaklaşık olarak:

500 adet çeşitli marka ve çapta top, 200.000 adet tüfek, 100.000 sandık cephane ve 200 adet makineli tüfektir³.

İtilaf Devletleri Temsilcileri, teslim aldıkları silah ve malzeme-yi Batı'da İstanbul'da, Doğu'da, önce Erzurum, Trabzon ve Batum'da kurulan geçici toplama yerlerinde toplayarak daha sonra çeşitli vasıtalarla İstanbul'a naklederek burada depolamak istediklerini biliyoruz. Ulaşım problemi olmayan yerlerde de bunu hemen gerçekleştirdiler. Batum ve Trabzon Limanları'ndan özellikle Batum'dan çok miktarda malzeme İstanbul'a gönderildi. Ancak, Erzurum ve civarında pek başarılı olamadılar⁴.

İstanbul'a getirilen bütün silah ve malzemeler şu ambar ve depolarda muhafaza ediliyordu:

"Taşkışla, Maçka Silahhaneleri, Tersane, Bahriye Depo ve Ambarları, Piripaşa Ambarları, Haliç, Karaağaç Mühimmat depoları, Davutpaşa ve Rami Kışlaları, Hadımköy Ambarları..."⁵

Anadolu'da Milli Mücadele başlayınca, İstanbul'da bulunan bu depolardan zaman zaman çeşitli yollarla önemli miktarda silah ve malzeme kaçırılmaya başlandı. Bu iş için İstanbul ve Anadolu'da gizli teşkilatlar kuruldu. Silah kaçırma işi genellikle bunlar vasıtasıyla gerçekleştirildi⁶.

Karakol Cemiyeti, M.M. Grubu, Felah Grubu vs, bu gizli teşkilatlardan bazılarıdır. Şimdi örnek olarak Karakol Cemiyeti'nin 2 Kasım 1921 tarihine kadar İstanbul Depoları'ndan Anadolu'ya çıkardığı silah ve malzemenin sadece bir kısmının miktarlarını görelim:

3. ATASE Arşivi, kl. 181, dos. 12-81, fih. 15. Daha fazla bilgi için bak. *Türk İstiklal Harbi, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*.

4. Rawlinson, A.J., *Adventures in the Near East*, London 1923, s. 173-175. Trabzon ve Batum'dan gönderilen malzemeler için bak. ATASE Arş. kl. 25, dos. 160-100, fih. 15, 15-1, kl. 181, dos. 12-81, fih. 145, kl. 23, dos. 152-49-1, fih. 77, kl. 88, dos. 140-322, fih. 10. Trabzon Limanı'ndan teslim edilen silahların tam listesi için bak. İlhan Gedik, "Milli Mücadele'de 15. Kolordu" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 1992, s. 93-94.

5. Aydın, Mesut, *Milli Mücadele Dönemi'nde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri*, İstanbul 1992, s. 200 vd.

6. Bu konuda geniş malumat için bak. Aydın, Mesut; a.g.e., Hüsnü Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Yardımları*, İstanbul 1975.

- 1000 sandık Piyade Cephanesi,
- 50 adet Mitralyöz,
- 20 adet Kudretli Mitralyöz,
- 5000 adet Mekanizma⁷,
- 500 adet Eyer Takımı,
- 600 sandık Alman Pişade Cephanesi vs.⁸

Şimdi de, Anadolu için silah kaçırma işinde aktif görev almış, ancak bugüne kadar yapılan çalışmalarda adına rastlamadığımız bir Gazi'nin I. Dünya Savaşı, İstanbul'dan Silah Kaçırılması ve İstiklal Harbi ile ilgili diğer hatıralarına bakalım.

1898 yılında doğan Emekli General Rağıp Turgay, I. Dünya Savaşı ve İstiklal Harbine katılan gazilerdendir. Kendisi ile 1992 yılında tanışma ve konu ile alakalı bilgileri alma fırsatı bulduk⁹. İlerlemiş yaşına rağmen fevkalade sağlıklı olan R. Turgay, Büyük Harp ve sonrasında gerçekleştirilen İstiklal Mücadelesi hatıralarını anlattı. Bu arada 1990 yılında kaleme aldığı ve Milliyet Gazetesi'ne yayınlanmak üzere gönderdiği ancak bugüne kadar yayınlanmayan hatıraları ile ilgili metinlerin bir kopyasını da verdi. Bunlara ilave olarak İstanbul'dan kaçırılan silahların hangi yollardan nerelere taşındığını gösteren kroki ve planları çizdi. Bizimle beraber ilgili yerlere gelerek çekimlere katıldı ve izahatlarda bulundu¹⁰.

İstiklal Savaşı'na katılan en genç teğmenlerden birisi olan Rağıp Turgay, İlkokulu 1911 yılında Manastır'da¹¹, Ortaokulu 1914 yılında Bursa Askeri Rüşdiyesi'nde, Lise tahsilini ise İstanbul Kuleli

7. Mekanizma, otomatik veya manuel tüfeklerde mermiyi namluya sürmek ve patlatma pozisyonuna getirme ve tutmasını sağlayan, kolayca sökülüp takılabilen en önemli parçadır. İtilaf Temsilcileri gittikleri yerlerde tüfekleri bir bütün olarak toplamaktansa en önemli parçası olan mekanizmaları toplamışlardır. Toplar için de önemli bir parça olan kama ve tapalar toplanmıştır.

8. Diğer gruplar, teşkilatlar hakkında bilgi ve kaçırıldıkları malzemelerin tam listeleri için bak. Aydın, M; *a.g.e.*, s. 202 vd.

9. TRT Ankara Televizyonu Belgesel Programları Müdürlüğü, "Gazilerimiz" adlı dökümanter belgesel türünde bir çalışma yapmak için yapımcı ve yönetmen Sayın Raşit Demirtaş vasıtası ile bana konu ile alakalı akademik danışmanlık teklif etti. Büyük bir memnuniyetle kabul ettim ve 1992 yılının Mayıs ayında çalışmalara başladık. Bu münasebetle pek çok gazi ile tanışma fırsatı bulduk ve hemen hemen hepsi elektronik kamera ile kaydedildi. Yakın gelecekte bunların yayınlanacağını zannediyorum. Ancak bantların deşifre edilmesi tamamlandıktan sonra bütün gazilerin hatıralarını yayınlamaya çalacağız (i.g).

10. Bu plan ve krokilerin orjinalleri ve düzeltilmiş halini metnin sonuna ilave edilmiştir.

11. Manastır, Eski Yugoslavya topraklarında bulunmaktadır.

Askeri Lisesi'nde tamamlamıştır. Harp Okulu I. Dünya Savaşı sebebi ile kapalı olduğu için tahsiline ara vermek mecburiyetinde kalmış, ancak askerliğe devam etmiştir. Lise tahsilinin hemen akabinde Talimgaha gönderilen R. Turgay, 9 aylık eğitimden sonra 1917 yılında Teğmen olmuştur¹².

R. Turgay, Kuleli Askeri Lisesi I. sınıfında iken I. Dünya Savaşı başlamıştır. Savaşın bütün şiddetiyle devam ettiği günlerde eğitimlerine ara vermeyen öğrenciler Çanakkale ve diğer cephelerde olan bütün çarpışma ve muharebeleri yakından takip etmişlerdir. Savaşın devam ettiği 1917 yılının sonlarında talimgahı bitiren Teğmen R. Turgay, cepheye gönderilmek üzere kura çekmiş ve Filistin Cephesi isabet etmiştir¹³. Cepheye hareket etme hazırlıklarını sürdürürken yeni bir emir gelmiş ve Filistin Cephesi'ne hareketleri durdurulmuştur. Gizli olarak kendilerine ulaştırılan bu emir şöyledir:

*"İngilizlerin, tekrar Çanakkale Boğazını geçerek Marmara'ya girecekleri, Adaları işgal ile Bostancı, Maltepe, Kartal ve Pendik'e çıkararak Ordu'yu arkadan kuşatacakları haber alınmıştır; buna mani olmak için bu hattın tahkim edilmesi gerekir. Bunun için Galicya'dan bir Tümen getirilmiş ve bu işe memur edilmiştir"*¹⁴.

Yukarıda bahsedilen Tümen kısa zaman içerisinde gelmiş ve anılan hattın tahkimi ile görevlendirilmiştir. Bu tümene Avusturya'dan gelen bir "Makineli Tüfek Bölüğü" de dahil edilmiştir. R. Turgay işte bu bölük emrine verilir. Bölükte Avusturyalı subay ve erler de bulunmaktadır. İş makina ve teçhizatı ile donatılmış bulunan bölük, Maltepe gerisindeki sırtlarda yeraltı dehlizleri açmakla meşguldür. Bu işler için uğraşılırken Mondros Mütarekesi imzalanır¹⁵.

12. R. Turgay, Harp Okulu'nu İstiklal Savaşı'ndan sonra Üsteğmen iken tamamlamıştır. Harp Okulu'nun hemen akabinde Yüzbaşı iken de "Fen Tatbikat Okulu'nu" bitirmiştir.

13. Bu sırada Filistin Cephesi Süveyş Kanalı tarafından Filistin'e kadar çekilmiştir. Bu civarda özellikle Akka'da şiddetli savaşlar olmakta idi.

14. Bu Tümen için verilen vazife anılan tepelerde savunma hattı oluşturmak için istihkamlar açmaktı, bak. Kroki 1.

15. "Biz Maltepe sırtlarındaki tahkimatla uğraşırken 1918'de I. Dünya Savaşı bitti. Evvela Bulgarlar, sonra Alman ve Avusturyalılar, teslim oldu. En son olarak da biz teslim olmak mecburiyetinde kaldık. Ordularımız 4 sene müddetle her yerde kahramanca savaştı. Çanakkale'de Dünya'nın en kuvvetli ordularını ve donanmalarını yendik. Hiç bir yerde teslim olmadık. Amma savaş icabı geri çekildiğimiz yerler oldu. Fakat, düşman karşısında daima bir cephe kurduk. Müttefiklerimiz teslim olunca bizde düşmanla mütareke yapmak mecburiyetinde kaldık.

Savaş sona erdikten sonra da R. Turgay yine aynı birliğinde kalır. Ancak Mütareke icabı Tümen, Tabur seviyesine geriletilerek askerlerinin çoğu terhis edilmiş ve Tabur mevcudu toplam 100 kişi kadar kalmıştır.

İngilizler, İstanbul'un işgalini müteakip bu taburu kontrol altında tutmak maksadıyla taburun bulunduğu tepenin tam karşısına Bostancı sirtlarına, bir tugay yerleştirirler.

İstanbul'da günler böyle geçip giderken diğer tarafta Anadolu'da, Kuvay-ı Milliye adıyla kurulan çeteler vasıtası ile işgalcilerle karşı mücadelelerin yapılmakta olduğu haberleri duyulmaya başlar. Ve bu haberler üzerine İstanbul'da bulunan eski yeni tüm askerlerde yeni bir heyecan uyanır. Teğmen Rağıp Turgay'ın bulunduğu Tabur'da da bir kıpırdanma başlar.

Tabur'da iki bölük vardır. Bunların birisinde Rağıp Turgay, diğerinde de Hasan Fehmi¹⁶ aralarında gizlice anlaşarak Taburla birlikte Anadolu'ya geçme ve orada yapılmakta olan Milli Mücadele'ye katılma kararı alırlar¹⁷. Hemen hazırlıklara başlarlar. Çok gizli olarak yürüttükleri hazırlık çalışmalarını tamamlayıp askerlere silah ve malzemeleri dağıttıkları günlerde, Bostancı'da mevzilenmiş bulunan İngiliz Tuğayı, Taburun bulunduğu yerin hemen yanı başına çok şiddetli bir topçu ateşi açar. Topçu atışı Taburun o kadar yakınına isabet etmektedir, eğer 5-10 m. kaydıracak olsalar bütün Taburun 10 dakikada yok edilmesi işten bile değildir. Tabur'da bu davranışa mana verilemez ve her halde İngilizler topçu atışı talimi yaptırıyor yolunda yorumlar yapılırken, süngü takılmış bir İngiliz Birliği'nin Taburun bulunduğu yere doğru hucum etmekte olduğu görülür. Herkes şaşkın olayları seyrederken İngilizler Taburu kuşattır. Herşey bir anda olur biter. Zaten, Taburun bu İngiliz taarruzuna karşı yapabileceği pek fazla bir şeyi de yoktur¹⁸. Kısa bir müddet

16. Rağıp Turğay'ın sınıf arkadaşı olan Hasan Fehmi, Korgeneralliğe kadar yükselmiştir.

17. "Anadolu'ya geçme planımız şöyle idi: Taburu kara yolu ile Kandıra üzerinden Anadolu'ya geçirecektik. O zaman buralarda Büyük Aslan Bey ve Küçük Aslan Bey Çeteleri dolaşıyordu. bize bunları Kuvay-ı Milliyeci olarak tanıtmışlardı. Biz de gidip bunlara iltihak etmeyi tasarlıyorduk. Meğerse bunlar Anadolu aleyhine çalışan çapulcu çetelermiş. Biz bilmeyerek vatana hizmet edelim diye vatan hainlerinin kucağına düşecekmişiz. Elimizde bulunan üç-beş silahı da bu çetelere kaptırmış olacaktır. Bu çetelerin çapulcu ve vatan haini olduklarını İstiklal savaşı bitip, M. Kemal Büyük Nutku'nu söylediği zaman anlayabildik".

18. "Biz bu taarruza karşı koyamazdık. Çünkü Tabur'da 100 kişiden fazla asker yoktu ve böyle bir hareketi beklemediğimiz için de her hangi bir hazırlığımız da yoktu. İngilizlerin topçu ateşi üzerimizde sayılır idi. Bu taarruza karşılık versek, askerlerimizi bilerek

sonra İngilizler Tabura girerler ve Bölük Komutanı'nı esir alarak Tabur Karargahı'nı işgal ederler. Nöbetçi ve askerlerde bulunan silahlar ile depolarda bulunan bütün silahları toplayıp başka bir yere götürürler. Tabur tamamen silahsız bırakılır subay ve erleri de adeta kendi bölüklerinde hapsedilmiş bir duruma getirirler. Şimdi herkes kendi birliğinde esaret hayatına başlar.

Fakat R. Turgay, esaretin ilk gecesi karanlıktan da istifade ile kaçmayı planlar ve İngiliz Nöbetçileri'nin dalgın buldukları bir sırada dikenli tel örgülerin arasından sızarak karargahtan kaçmayı başarır¹⁹. Maltepe İstasyonu'na kadar yürüyerek buradan da trenle Haydarpaşa'ya oradan da Beşiktaş'taki evine gelir²⁰.

Önce, kendi birliğinde esir; şimdi de, kendi evinde kaçak durumdadır. Evinin aranması ihtimaline karşılık kısa zaman içinde Beşiktaş'taki evini terk ederek kız kardeşinin evine, orada bir müddet kaldıktan sonra da Aksaray'daki Amcası'nın evine gelerek izini kaybettirmeye çalışır²¹.

R. Turgay, böylece bir kaç ay saklanır. Aranmadığından iyice emin olunca da sanki hiç bir olay olmamış gibi doğruca Harbiye Nezareti'ne gider ve yeni bir görev talebinde bulunur. Harbiye Nezareti bu talebi uygun bulur ve kendisine Otomobil İşletme takım Komutanlığı vazifesini verir²².

ölüme sürüklemiş olacaktı. Ve böyle bir karşılık vermemiz gayesiz olacaktı. Bunun için bize karşı girişilen bu harekati uzaktan takip etmeye koyulduk. İngilizler bizim tabura oldukça yaklaştılar ve kuşatıldılar. Bir de ne görelim? İngilizler Bölük Komutanımız Yüzbaşı Sabri Beyi yüzü gözü kanlar içinde olduğu halde önlerine katarak Tabur Karargahına girdiler. Ve her tarafı işgale başladılar".

19. "Etraf çok karanlıktı, İngiliz nöbetçileri beni farketmemişlerdi. koşarak Maltepe İstasyonu'na geldim. Ben bu hareketi ölümü göze alarak yapmıştım. Eğer İngiliz nöbetçilerden birisi beni görmüş olsaydı ateş edip oracıkta ölebilirdim".

20. "Ertesi gün bizim evi bilen askerlerden biri gelecek bana:

- Teğmenim, İngilizler bizi serbest bıraktılar. Askerlik kalmadı. Haydi evlerinize gidin dediler. Ben de şimdi ilk olarak size geliyorum. İngilizler Teğmen Kemal Beyi, Üstteğmen Ahmet İzzet Beyi, Yarbay, Şemsettin Beyi alıp götürdüler belki gelip sizide alıp götürürler. Onun için saklanın gözükmeyin dedi".

21. "İngilizler taburda alıp götürdükleri bu üç sabayımızı:

- Siz Anadolu'ya yardım ediyorsunuz silah kaçırıyor ve sizde kaçmak için hazırlık yapıyordunuz... diye yarım saatlik bir sorgudan sonra beşer seneye mahkum etmişler. Yol ve diğer ağır işlerde çalıştırılmak üzere bunları Çanakkale'ye göndermişlerdir. Orada beş ay kaldılar ve en ağır işlerde bir amele gibi çalıştırıldılar".

22. "Takım, o zamanki Harbiye Nezareti, şimdi Üniversite binası olan yerde idi. Bu takımın karargahı da Üniversite binasının Mercan Yokuşu'na açılan giriş kapısının sağındaki oda idi. O zaman İstanbul'da otomobil çok az idi. Bu sebeble İstanbul'da ki sivil 22 ve askeri bütün dairelerin otomobilleri benim emrimde idi. Bu takımın emrinde otomobillerden başka kamyonlarda vardı".

R. Turgay, yeni vazifesine başladığı günlerde "Askeri Polis"²³ adlı gizli bir teşkilatla tanışır. Anadolu'ya yardım etmeye çalışan bu teşkilata tereddüt etmeden hemen katılır²⁴.

Askeri Polis Teşkilatı kendisine Anadolu'ya silah kaçırma işini verir. Takımın emrinde kamyonlar olduğu için bu işi daha kolay ve başarılı yapabileceği düşünülmüştür. Ve bu iş için de R. Turgay uygun görülmüştür.

Kamyonlarla, silahların nereden alınacağı, hangi yollardan ve ne zaman kaçırılacağı planlanır ve işe başlanır:

"Kaçırılacak silahlar o zaman Davutpaşa Kışlası'nda²⁵ bulunan bir cephanelikten alınacaktı. Bu silahların kaçırılması için İstanbul'da iki yer seçilmişti. Bunlardan birisi, Sultan Ahmet'te, sahilde Ahırkapı'da Işıldak Müfettişliği olan binanın bodrum katı, ikincisi ise Maslak yolu ile gidilen Büyük Derbent'teki Jandarma Karakolu idi²⁶.

Davutpaşa Kışlası'ndan aldığımız silahları ve cephaneyi kamyonlara yüklüyor, üzerlerini ot, çuval vs. malzemelerle maskeleyerek yola çıkıyorduk. Resmi üniforma ve askerler tarafından normal bir nakliye gerçekleştirir gibi yola koyuluyorduk. Hem Kışla'daki, hem de Ahırkapı ve Karakol'daki komutanlar da bizim teşkilatın üyeleri idiler.

Maslak Yolu, bu bölgeye İngiliz Tugayı yerleştirilmişti ve tamamen kontrollerinde idi. Ahırkapı ve civarı ise Fransızların kontrolünde idi.

Biz silah ve cephane dolu kamyonları teker teker bu karargahın yanından geçen yoldan geçiriyorduk. Çok tehlikeli ve korkulu anlar geçiriyorduk. Yakalandığımız zaman kurşuna dizilmek veya en azından İngiliz veya Fransızların Afrika'daki en vahşi müstemlekelerinde sürgün olmak her an mümkündü. Nitekim birgün Ahırkapı'ya üç kamyon dolusu silah ve cephane götürmüştük. Üzerlerinde

23. Askeri Polis (A:) Teşkilatı, ordu gerisinde ve memleket sathında, düşman casusluk faaliyetlerinin önüne geçmek ve karşı istihbarat faaliyetlerini gerçekleştirmek için Erkan-ı Harbiye Umum Reisliği'ne bağlı olarak 21 Kasım 1920 tarihinde kurulmuştur... Daha fazla bilgi için bak. M. Aydın, a.g.e., s. 165 ve devamı.

24. "Bu gizli teşkilata bağlı bulunduğum takımın Topçu Şubesi Müdürü Albay Salih Bey'in de dahil olduğunu sonradan öğrendim".

25. Bakınız Kroki 2.

26. Aydın, M; a.g.e., s. 200 vd. Bak. Kroki 3.

yine ot ve çuvallar vardı. Kamyonların boşaltılmasına henüz başlanmıştı ki oradan geçmekte olan Fransızların Senegalli müstemleke askerleri kamyonların yanına yaklaştılar. Bizler bunları görünce dağıldık ve etrafa gizlendik. Ben de kamyonları gören bir kahvehaneye girip uzaktan gözlemeye başladım.

- Eyvah? yakayı ele veriyoruz, dedim. Büyük bir heyecan içinde olacağları bekliyordum. Kalbim hızla çarpıyordu. Senegalli askerler kamyonların tekerleklerini elleri ile muayene ediyorlar ve kendi aralarında birşeyler konuşuyorlardı. Birkaç dakika sonra kamyonların başından ayrıldılar ve yollarına devam ettiler. Biz etrafta bir müddet daha kontrol ettikten sonra kamyonlara yaklaştık. Etrafı kollayarak ve gözcüler koyarak silahları bodruma taşıdık (Buraya her seferinde getirdiğimiz silahlar ve cephane, sahil tarafına açılan gizli bir kapıdan geceleyin gelen takalarla Karamürsel'e götürülüyordu).

Sonradan, Senegalli askerlerin ne maksatla kamyonların başına toplandıklarını araştırdım. kullandığımız kamyonlar bizlere Almanlar tarafından verilen ve tekerlekleri demirden yapılmış olan araçlardı. halbuki Fransız ve İngiliz kamyonlarının tekerlekleri lastiktendi. Demek ki Fransız-Senegalli askerlerin tekerleklerle hayretle bakmaları bu tekerleklerin araca nasıl takıldığı ve aracın nasıl hareket ettiğinin merakı idi.

İstanbul'daki bu vazifeme yedi ay kadar devam ettim. Fırsat bulduğumuz her zaman silah ve cephane kaçırma işini yaptık. Deşifre olmadan Anadolu'ya gitmem için teşkilata haber verdim. Anadolu'ya geçme teklifim uygun görüldü ve böylece benim için İstanbul işi artık tamamlanmıştı".

R. Turgay'a berber çırağı olarak sahte bir kimlik vesikası verilir. Ve İnebolu'ya gidecek olan İtalyan bandıralı Afrika adlı bir şilepte yer bulunur. Kendisine 30 lira yol harçlığı da verilerek yol hazırlıklarına başlaması söylenir²⁷.

R. Turgay estesi gün Galata'ya gelir ve orada beklemekte olan Afrika adlı İtalyan Gemisi'ne biner²⁸. Ve vapur öğleden sonra hare-

27. Bu konuda geniş malumat için bak. Aydın, M; a.g.e., s. 243; H. Himmetoğlu, a.g.e., s. 77-215.

28. "Bu vapur aslında bir şilepti. Kamaraları yoktu. Güverteye giderek eşyalarımı yerleştirdim. Etrafında yolcu olarak İnebolu'lu bohçacı kadınlar vardı. Güverte'de sınıf arkadaşım Teğmen Kemal Bey'le karşılaştım. O da sivil elbiseli idi.

ket eder. Dolmabahçe ile Üsküdar demirlemiş İtilaf Donanması arasında yavaş yavaş süzülerek Boğaza doğru yol alır²⁹.

Afrika adlı İtalyan Vapuru iki gün yol aldıktan sonra İnebolu'ya gelir. Rıhtım olmadığı için yolcular gemiden sahile İnebolu'da bulunan tek bir motorla taşınmak mecburiyetindedir. Vapur İnebolu'ya oldukça uzakta bir yerde durur. Zira o gün deniz oldukça dalgalıdır. Hem mesafenin uzak olması, hem de denizin dalgalı olması yolcuların vapurdan kolayca tahliye olmasını zorlaştırır.

Henüz herkes karaya çıkmadan ufukta başka bir gemi belirir. Gemi yaklaştıkça bunun bir zırhlı olduğu anlaşılır. Zırhlı çok kısa bir süre sonra vapurun yanına gelir. Bu geminin Yunanlılara ait Averof zırhlısı olduğu anlaşılır³⁰.

Yunanlılar geminin İstanbul'a götürülmesine karar verirler ve iki gün iki gecelik bir yolculuktan³¹ sonra Türk-Bulgar sınırının keşiştiği yer olan İğne Ada'ya gelinir. Bu sırada Bütün Trakya ve İğne Ada Yunan işgali altındadır. İğne Ada'dan bir bölük Yunan Askeri Afrika'ya çıkararak kaçak asker ve silah araması yapar.

Bu aramalarda silah bulunamaz. Fakat asker veya subay olma ihtimali bulunan bütün gençleri bir araya toplarlar³². Yunanlıların

İtalyan Vapuru artık kalkmak üzere idi. Annem ve yanındakilerle son defa gözyaşlarıyla vedalaştık. Annem:

- Haydi oğlum, vatan seni hizmete bekliyor güle güle git. Dönmezsen sana bütün analık haklarını helal ediyorum. İnşallah sağ salim dönersin yolun açık olsun dedi. Gözlerimden ve yanaklarımdan öptü. Ben de ellerinden öperek ayrıldım. Bu tablo hala gözlerimin önünde canlı olarak durur ve o günü daima hatırlarım".

29. Düşman işgali altındaki İstanbul'un her tarafı o kadar cazip, o kadar güzel görünüyordu ki... O andaki halet-i ruhiyemi tarife imkan yoktur.

30. Zırhlıdan filikalarla Yunan Askeri gelip İtalyan Vapuru'nu işgal ettiler. Zırhlının topları da vapura doğru çevrildi. Yunan Askerleri vapurun birçok yerlerini bu arada kapatan ve telsiz yerlerini kontrol altına aldılar. Geminin her tarafı kısa zamanda kontrollerine geçti. Yunanlılar yolcuları bir bölmeden diğerine geçirmiyorlardı. Biraz sonra Averof Zırhlısı İtalyan Vapuru'na kendisini takip etme emrini verdi. Ben İnebolu'ya çıkamamış vapurda kalmıştım. Bizim için bilinmeyen bir yolculuk daha başlıyordu".

31. "Vapurda, yolcuların yanlarında getirdikleri yiyecekleri bitirdikleri için şimdi bütün yolcuları İtalyanlar besliyor idi. Bu arada ben çok telaş içerisindeydim. Zira bavulumda Anadolu Subaylarının giydikleri bir kat elbise bir askeri serpuş ve bir de çizme vardı. Henüz 19 yaşındaydım ve bavulumda subay elbiseleri vardı. Bavulum muayene edilse benim bir subay olduğum derhal anlaşılacaktı. Bu bakımdan bavulumu bir aralık gece denize atmayı düşündüm fakat yanı başımda nöbet tutan Yunan askerleri görürse suçüstü yakalanabilirdim. Benim bu endişeli halimi gören bohçaçı kadınlar bana gelip dediler ki:

- Oğlum, sen gençsin, Anadolu'ya kaçan bir subaya benziyorsun. Bavulunda saklanacak bir şeyin varsa bize ver saklayalım.

Ben de durumu açıkladım. Bavulumdaki elbise ve eşyalarımı verdim. Dakikada aralarında paylaştılar ve bohçalarının arasına gizlediler (Daha sonra bana geri verdiler)".

32. "Vapurun ambarları arandı. Kaçak silah dedikleri meğer ziraat makineleri imiş. Bize gelince vapurda asker çağına gelmiş ne kadar genç varsa hepimizi bir araya topladılar.

niyeti bu gençleri topluca karaya çıkartmaktır. Ancak vapur kaptan ve tayfaları buna mani olur. Aralarında sert tartışma ve itişip kalkışmaya varan münakaşalar olur. Sonunda İtalyanlar gerekli tahkikatın yapılabilmesi için İngiliz, Fransız, İtalyan ve Türk Subayları'ndan müteşekkil bir heyetin gelerek bu işe hakem olmasını isterler. Ve buluşma yeri olarak ta Boğaz'da Rumeli Feneri seçilir³³.

Rumeli Feneri'ne ulaşıp bir müddet beklendikten sonra İstanbul'dan heyet gelir. Bu heyet vapurda bulunan askerlik çağındaki bütün gençleri sorgular³⁴. Ve heyet, bazı itirazlara rağmen³⁵ vapurun serbest bırakılmasını kararlaştırır. Bu karar üzerine de vapur derhal harekete geçer.

Vapurun güzergahı daha önce İstanbul'dan her iskeleye uğramak şeklinde düzenlenmiş olmasına rağmen, yukarıda bahsedilen aksamalar yüzünden yaklaşık on gün kaybedildiği için şimdi hiç bir iskeleye uğramadan doğrudan Trabzon'a gitme şeklinde değiştirilir. Birkaç gün içerisinde Trabzon'a varılır. R. Turgay dönüş yolunda yine birtakım riskler ortaya çıkar ihtimali ile Trabzon'da kalmayı tercih eder³⁶.

R. Turgay, Trabzon'da ilk iş olarak doğrudan 3. Kafkas Tümeni'ne giderek yetkililerle görüşmeler yapar. Kendisini tanıtır ve başından geçen olayları anlatır. Ankara'dan sorulur ve R. Turgay'ın Şark Cephesi emrine hareket etmesi uygun görülür.

"Bu tarihte Şark Cephesi'nde savaş bitmiş, Kars-Ardahan-Sarıkamış düşmandan alınmış amma birlikler alarm vaziyetinde mevzilerinde bulunuyordu.

Ben emri aldıktan sonra cepheye hareket için Trabzon'daki Tümen Muhasebesi'ne uğradım. Yol harcırahımı almak istedim. Para yok dediler. O sıralarda verilen emre göre 24 saat içinde yeni vaziyet

33. "Bu anlaşmaya göre, Averof Zırhlısı yine önde bizim vapur arkada olarak bu sefer Boğaz istikametinde doğru hareket ettik".

34. "Bu heyet bizi teker teker karşısına çekerek nereden nereye gitmek istediğimizi elimizde seyahat kağıdı olup olmadığını sordular. Ben de berber çırağı olduğumu ve memleketim olan Malatya'ya gitmek istediğimi söyledim. Vesikama baktılar ve parafettiler".

35. "Bu heyet arasında Kuvayı-ı İnzibatıyye'den olan bir subay vardı. Bu subay: - Bu gençler arasında asker çağında gençler vardır bunları İstanbul'a götürüp tahkikatı orada yapalım. Yolunda itirazlarda bulundular".

36. "... İnebolu yerine Trabzon'a çıktım. Bu suretle ayağım Anadolu toprağına basmış oluyordu. Boşacı kadınlar da benden aldıkları elbiseleri geri verdiler. Kendilerine çok teşekkür ettim, bana çok büyük bir iyilikte bulunmuşlardı".

felerine hareket etmeyenler İstiklal Mahkemeleri'ne veriliyordu. Sesimi çıkartmadım.

Erzurum'a at arabalarıyla nakliyat yapılıyordu. Param olmadığı için araba kiralamam sözkonusu değildi. Yaya yürümeye karar verdim. Fakat bu sırada tüccar eşyası taşıyan at arabaları gördüm. Onların yanına yaklaşıp sahiplerine:

"Erzurum'a gideceğim ancak yol param yok. Eğer şu bavulumu denkler arasında bir yere sıkıştırırsanız bunun ücretini Erzurum'da ödeyebileceğim'i söyledim. Memnuniyetle kabul ettiler. Arabacının birisi bavulumu aldı ve bir yere yerleştirdi. Arabacılar senelerce bu yollarda gidip geldikleri için yolu çok iyi biliyorlardı. Kalınan hanlar muayyen yerlerdi. Bu bakımdan arabalı konvoy akşam olmadan bu hanlara ulaşacak şekilde yola çıkıyorlardı. Trabzon'dan 10 at arabalı bir kafiye halinde yol çıkmıştık. Ben arabaların yanında yürüyordum. İlk konak Maçka oldu. İkinci gün Hamsi köy³⁷, Zigana geçitleri ve bir hafta zarfında Bayburd'a geldik. Arabacılar burada bir gün mola verdiler. Bayburt'ta bir otelde kaldık. Ertesi gün yola koyulduk ve 11. gün Ilıca'ya, 12. Gün Erzurum'a vardık³⁸.

Erzurum'a gelir gelmez Müstahkem Mevki Komutanlığı'na gittim. Komutan Kara Emin adında bir Albaydı. Kendisine durumumu anlattım arabacılara borcum olduğunu da söyledim. Benim bu kadar uzun bir yolu yaya olarak yürüyerek vazifeye geldiğimi görmekten fevkalade mütehassis oldu ve yanıma gelerek elini omzuma koyarak yanında duran yaveri Yahya Rıza Bey'e dönerek dedi ki:

- Rıza bak bu genç subayın bu hareketi bize gösteriyor ki Kurtuluş Savaşını mutlaka kazanacağız. Beni alnımdan öptü. Levazım Müdürü'nü çağırarak bana beş Rus altını vermesini emretti. İlk iş olarak beni Trabzon'dan getiren Arabacılar borcumu ödemeyi planladım. Gittim bavulumu taşıyan Tevfik Ağa'ya teşekkür ederek parayı uzattım fakat bütün ısrarlarıma rağmen benden para almadılar.

37. Burada hancı kahveciden başka kimseler yoktu. Sebebini sordum. Pontuscu Rum çetelerinin buradaki köylülerin evlerini terk etmeye zorladıklarını bu yüzden köyün boşaldığını söylediler...

38. Yol güzergahında rastladığımız insanların hemen hepsi Rum ve Ermenilerden gördükleri zulümlerden bahsediyorlardı. 1917'de Rus Ordusu buralardan çekildikten sonra kalan Ermeni askerleri bu bölgede çok feci cinayetler işlemişti. Her şey çok canlı olarak hafızalardı idi.

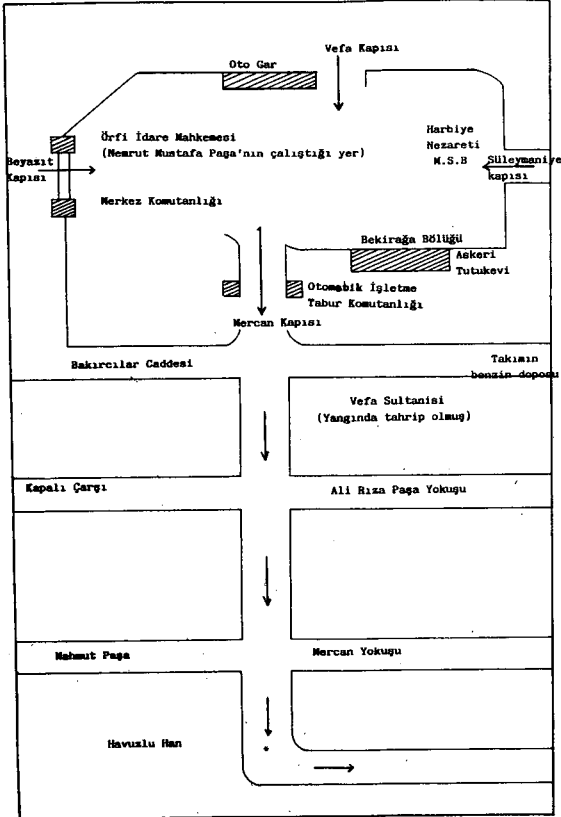
Çok kısa bir zaman sonra Müstahkem Mevki İstihkam Taburu'na tayin oldum. Tabur Cephe'ye giden ikmal yolunun açık tutulması ile vazifeli idi. Ben Erzurum ile Hasankale arasını açık tutmakla görevlendirildim. Takım Deveboynu denilen yerde idi ve burası yaz ve kış sürekli kapanan bir yermiş. Hele kışın bu yol açıldıktan beş dakika sonra çıkan bir fırtınada yeniden kapanırdı. Soğuk ve fırtınanın eksik olmadığı bu yerde çalışmak anlatılmayacak kadar zordu. Belki şu anlaşılmasına yardımcı olur. Askerlerin ayakları sık sık donardı.

Ermeni tehlikesi tamamen bertaraf edildikten sonra ben takımım ile bir başka ikmal yolu olan Erzurum-Mamahatun hattını açık tutmakla vazifelendirildim³⁹. Görevimiz Erzurum-Kavurma Çukuru Köyü arasındaki boğaz yolunun açılması idi. Çadırları ve eşyaları öküz arabalarına yükleyerek köye geldik. Takım 1000 kişi ile takviye edilmişti. Bu şekilde benim takım bir amele kıtasına benziyordu. Verilen elbise çok az olduğu için erlerin bir kısmında ceket, bir kısmında pantolon ve diğer lüzumlu şeyler yoktu. Asker olduğunu anlamak oldukça zordu. Silah olarak çok eski Berdanga Tüfeği verilmişti. Tek atımlı olan bu tüfekler kolaylıkla ateş almazdı. Ateş alınca çıkardığı kesif duman yüzünden ileriye görmek mümkün olmazdı.

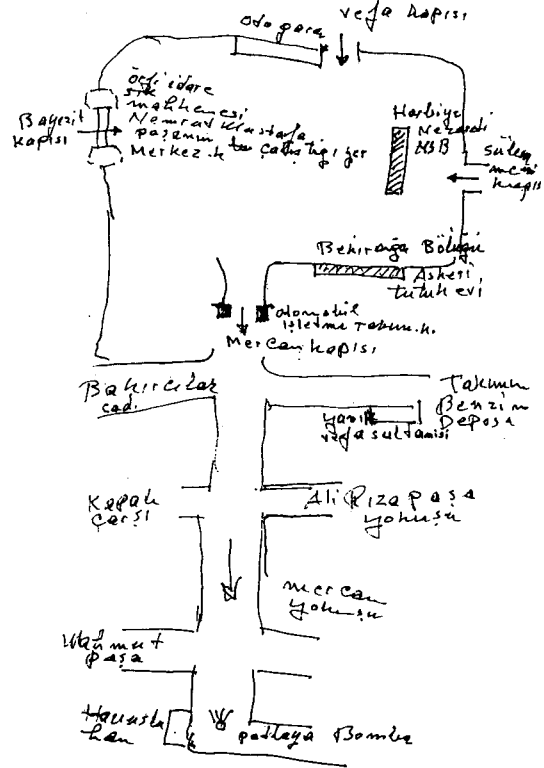
Ben bu ana ikmal yolunu açık tutmaya çalışırken, Ordu'nun Afyon Cephesi'nden taarruza kalktığım Batı Cephesi'ne gitmek isteyenlerin isimleri isteniyordu. Gidecekler arasına ben de yazıldım ancak biz hareket edene kadar Kahraman Ordumuz düşmana öyle bir dabre vurdu ki hepsi denizde soluğu aldılar. Bizim de gitmekliğimize lüzum kalmadı".

R. Turgay'ın İstiklal Savaşı ile ilgili hatıraları burada bitiyor ancak Erzurum'da bulunduğu sırada Bayburt yakınlarında Hart denilen bir köyde kendisine şeyh süsü veren sahte bir dervişin sebep olduğu ayaklanmayı canlı şahitlerinden dinlediğini ve bu olay hakkında da bilgi sahibi olduğunu söyledi. Burada kısaca bahsettiğimiz bu olayı kısa zaman içerisinde araştırmaya başlayacağız ve yayınlayacağız.

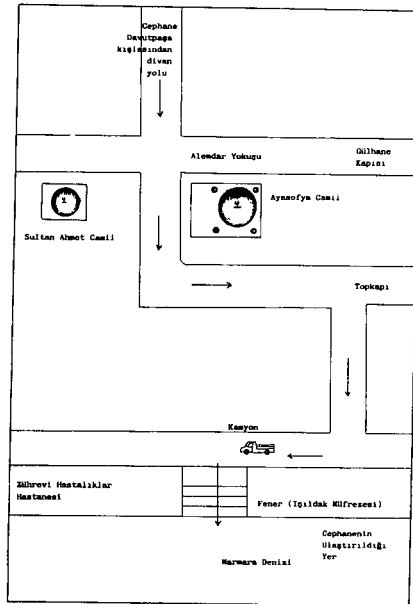
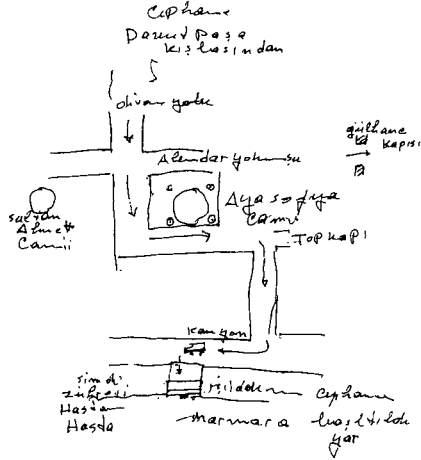
39. Bu yol Batı Cephesi'ne yardım götürmek için kullanılan ana ikmal yoludur. Bak. İ. Gedik, Milli Mücadele'de 15. Kolordu, s. 178 vd.

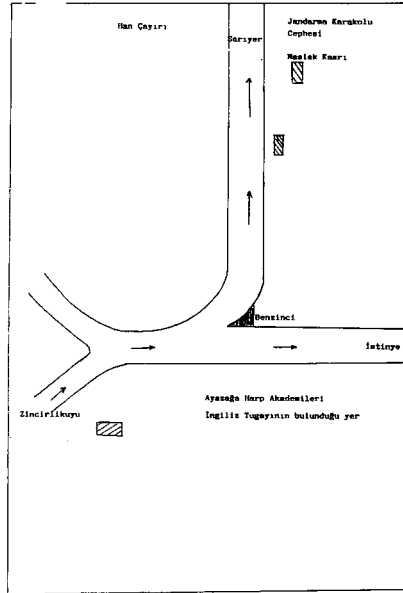
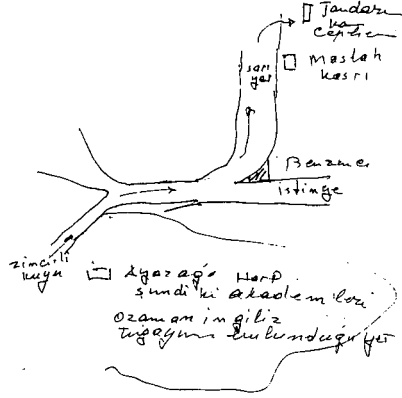
* - Patlayan Bomba

KROKİ: I
14

KROKI: 2

KROKİ: 3

Kartal Malt tepesindeki durum

